

The article deals with the prerequisites for the higher education reform in Switzerland and the main ways of adaptation of the Swiss national system of higher education according to the rules of the Bologna Process.

УДК 378. 046. 4 (489)

Роляк А. О.

БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ ДАНІЇ

У статті досліджуються загальні концепції підготовки вчителя середньої школи у вищих навчальних закладах Данії. Автор аналізує існуючі концепції організації педагогічної освіти в університетах та коледжах Данії, класифікує їх та надає їм сутнісну характеристику.

Постановка проблеми. Стрімкі суспільні трансформації, у тому числі зміни ролей та функцій учителя сучасної школи та формулювання нових вимог до компетентностей і професійної діяльності педагога тісно пов'язані з модернізацією всієї системи педагогічної освіти. Оскільки освіта вчителя у Данії зосереджена лише у вищих навчальних закладах: коледжах, університетах, та університетських центрах, – при теоретичному обґрунтуванні існуючих концепцій професійної підготовки педагога, беруться до уваги загальні тенденції, що стосуються всієї вищої освіти у цій країні. До числа ключових аспектів, що впливають на зміни сучасної парадигми данської педагогічної освіти можна віднести: 1) неперервність освіти протягом усього життя; 2) забезпечення рівності в освіті та доступності освіти для всіх; 3) всебічний аналіз (зовнішній і внутрішній) результатів навчання; 4) відповідальність за результати досягнень у навчанні; 5) розширення масштабів базової освіти; 6) збагачення освітнього середовища; 7) соціальна включеність; 8) багатоступеневість вищої освіти [2].

Вищезгадані аспекти суттєво вплинули на переосмислення мети і змісту педагогічної освіти, призвели до обґрунтування нових підходів до навчальних планів та програм підготовки вчителя, а, отже, до розробки сучасних концепцій педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Видатні науковці завжди приділяли серйозну увагу формулюванню сучасних підходів та концепцій підготовки вчителя-професіонала нового типу. У дослідженнях Зязюна І.А., Пуховської Л.П., Абдуліної О.А., Сластьоніна В.О., Белозерцева В.П., Дубасенюк О.А., Семиченко В.А., Кузьміної Н.В., Рувинського Л.І., Тарасевича Н.М. та ін. висвітлюються різні аспекти та ідеї підготовки вчителя-вихователя, вчителя-класного керівника, вчителя-професіонала у педагогічному вищому навчальному закладі.

Принципи традиційної концепції академічної освіти педагогів в університетах та динамічної професійної підготовки вчителів у коледжах висвітлювали такі європейські та данські педагоги-науковці як Бйєрг Дж., Ніссен Т., Груе-Соренсен К., Якобсон Б., Джадд Х., Кйєргард П., Крістенсен Дж., Ларсен К., Шульман Л. та ін.

Однак, аналіз наукової літератури показав, що майже не існує досліджень та ґрунтового аналізу існуючих концепцій розвитку педагогічної освіти в демократичній Данії, що спонукало нас до вибору теми представленої роботи.

Формулювання цілей. У зв'язку з цим, основною метою дослідження стало обґрунтування та аналіз загальних концепцій педагогічної освіти Данії. Відповідно, у процесі дослідження були сформульовані наступні завдання: класифікувати загальні концепції розвитку системи освіти вчителя у Данії; охарактеризувати кожну з існуючих концепцій у контексті данського освітнього середовища; визначити вплив існуючих концепцій на формування сучасної парадигми педагогічної освіти в Данії.

Виклад основного матеріалу дослідження. До базових концепцій розвитку освіти вчителя в Європі, між якими існує тісний діалектичний взаємозв'язок, відносяться:

- 1) статична або традиційна концепція педагогічної освіти;

2) *динамічна концепція педагогічної освіти* [2].

Протягом ХХ ст. *традиційна концепція* в освіті вчителя займала домінуючу позицію в тих Європейських країнах (Данія не стала виключенням), системи педагогічної освіти яких пройшли декілька-сот-річний шлях становлення та розвитку. Зміст та мета традиційної педагогічної освіти націлені на підготовку майбутнього вчителя, головним чином, як широкоосвіченого спеціаліста-предметника, який може забезпечити організацію процесу навчання, успішно управляти ним та ефективно передавати свої знання учням [1, с. 48].

Відмітимо, що у межах **базових концепцій** педагогічної освіти, які характерні для більшості Європейських країн, існують похідні від них ідеї та **домінуючі моделі**, які вважаються пріоритетними і, за якими розвивається система освіти вчителя кожної окремої країни.

З середини ХХ ст., *традиційна концепція* в освіті вчителя у Данії втілювалась в *академічній моделі* підготовки педагогів у вищих навчальних закладах університетського рівня.

Академічна модель університетської освіти в Данії базується на класичних теоріях та ідеях гуманітарної освіти В. Гумбольдта, гуманістичної педагогіки Ж.-Ж. Руссо та Ж.Піаже, ліберального навчання Н.Ф.С. Грундвіга, які зосереджують основну увагу на оволодінням майбутнім учителем предметними знаннями та найсуттєвішими елементами культурної, історичної та духовної спадщини народу. Саме академічні знання предметної сфери та педагогічних дисциплін, а також етичні норми та цінності демократичного суспільства є необхідними компонентами вмінь та компетентностей кожного данського вчителя.

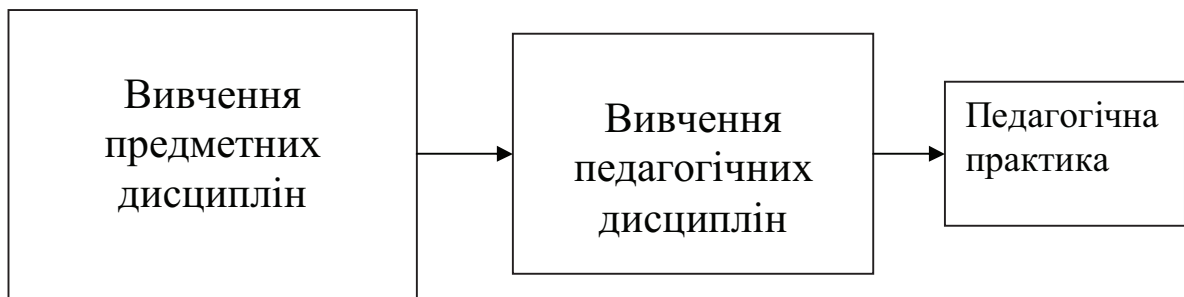
Демократична, вільна, ліберальна освіта Данії внесла свої корективи до основних принципів традиційної концепції. Підкреслимо, що академічна модель педагогічної освіти у багатьох Європейських країнах характеризувалась. перш за все, структурно чіткою, запрограмованою, авторитарно-директивною організацією навчального процесу. Майбутнього вчителя готували діяти згідно зразка, віддаючи при цьому перевагу репродуктивним методам підготовки. Проте, для педагогічних відділень університетів Данії завжди на першому плані була свобода дій та волевиявлення, а, отже, викладачів ніколи не обмежували жорсткими рамками у професійній діяльності та відносинах зі студентами; а самим студентам, майбутнім учителям, ніколи не відводилась роль пасивних учасників процесу накопичення знань.

Наукові матеріали свідчать про те, що академічні (університетські) довгострокові програми підготовки вчителя в Данії на сучасному етапі підлягають глибоким концептуальним трансформаціям. Першочерговим завданням академічної освіти педагога стає не просто накопичення фундаментальних знань, а розвиток творчої особистості майбутнього вчителя. Відповідно, головною метою академічної підготовки вчителя в данському університеті є:

- формування наукових знань з структури, змісту та методології окремих предметних дисциплін;
- розвиток професійних компетентностей (особливо компетентності самостійно вирішувати поставлені проблеми та завдання);
- забезпечення освіти через науковий пошук чи дослідження [3].

На організаційному рівні академічна підготовка вчителя представляє собою послідовну структуру, зображену на схемі 1.4.

Послідовна структура навчального процесу підготовки вчителя в університеті Данії

Підкреслимо, що послідовна модель університетської підготовки вчителя пройшла довгий шлях розвитку в данському суспільстві. Майже до кінця ХХ ст. педагогічна підготовка в класичних університетах розглядалась прихильниками академічної моделі як можливий і навіть як бажаний, але не обов'язковий елемент [4]. Як вказано на схемі, лише після оволодіння теорією профільних предметів студенти педагогічних відділень університетів переходили до вивчення педагогічних дисциплін, а на практику в шкільному класі взагалі відводилось менше ніж 10% програмного часу. З цього випливає, що спершу педагогічний аспект в освіті вчителя в данському університеті займав маргінальне чи другорядне місце.

На початку ХХІ ст. ситуація в академічному секторі педагогічної освіти в Данії суттєво змінюється. Організація університетської педагогічної освіти залишається послідовною за своєю структурою, проте, вона поступово трансформується в інтегровану модель, яка фокусується на комплексному вивченні предметних дисциплін з професійно-релевантними темами і проблемами та перевірці отриманих знань і результатів досліджень на практиці у гімназії. Таким чином, інтегрована модель в системі педагогічної освіти втілює ідею міждисциплінарних зв'язків, яка полягає у тому, що лише поєднання академічних предметних знань зі знаннями педагогічних дисциплін та власним досвідом вирішення проблемних завдань дасть можливість майбутньому вчителю свідомо моделювати та керувати навчально-виховним процесом, таким чином перетворюючись на компетентного педагога-професіонала [8].

Аналіз законодавчих документів та праць данських науковців дає змогу стверджувати, що в освітньому просторі цієї країни, *динамічна концепція* підготовки вчителів втілюється у *загальнопрофесійній моделі*, основні принципи якої широко застосовуються у педагогічних коледжах.

Порівнюючи статичну і динамічну концепції в освітньому просторі Данії, можна зробити висновок, що їх представники формулюють загальну мету педагогічної освіти однаково – «освіта вчителя повинна забезпечувати розвиток тих навичок та вмінь, які необхідні вчителю для виконання його професійних завдань компетентно, рефлексивно (вдумливо аналізуючи), спираючись на сучасні знання» [3, с. 48].

Підкреслимо, що прихильники обох концепцій за основу беруть компетентнісний підхід у педагогічній освіті. Однак, представники загальнопрофесійної концепції педагогічної освіти вкладають в поняття «професійна компетентність» набагато ширше значення ніж науковці, які підтримують академічну концепцію [8]. З точки зору професії педагога та, відповідно, якісної педагогічної освіти, широка концепція професійної компетентності вчителя повинна об'єднувати не лише предметні та дослідницькі компетенції, але й базові та ключові компетентності. Методологічно важливим у загальнопрофесійній концепції стало визначення «професійної компетентності» сучасного вчителя данської середньої школи відповідно до вимог сьогодення. У зв'язку з цим, поняття «професійність» розглядається данськими вченими у декількох площинах: 1)

професійність як рефлексія, як відношення особистості до існуючої дійсності, коли вчитель-професіонал характеризується власною, самостійно спланованою діяльністю та постійною роботою над її вдосконаленням; 2) професійність як підготовленість учителя до виконання своєї місії, як ступінь сформованості базових компетентностей, що засновуються на знаннях, досвіді, культурі викладання; 3) професійність як співпраця професіоналів, що вимагає від учителя стати керуючим освітніми процесами, що відбуваються у суспільстві [6].

Таким чином, всі ці аспекти вимагають від учителя:

- 1) фундаментальних наукових знань, що базуються на дослідженнях про те, як викладати предмет, вчити учня та вчитись самому;
- 2) широкого набору, підтверджених на власному досвіді правил, які забезпечують ефективність процесів навчання, викладання та учіння;
- 3) самостійності та компетентності професійних дій учителя, як критично мислячого та вимогливого інтелектуала, який працює в інтересах своїх учнів;
- 4) відповідальності за результати своєї діяльності перед автономними професійними організаціями;
- 5) відповідності моральному кодексу суспільства [7].

Згідно з *загальнопрофесійною концепцією*, у центр діяльності педагогічного коледжу ставиться професійна підготовка майбутнього вчителя. Навчальний процес зосереджується на тому, щоб підготувати таких високоосвічених професіоналів, які спроможні правильно оцінити кожен окрему ситуацію навчального середовища, при необхідності змінити чи вибрати найбільш ефективні та дієві методи викладання, навчання та учіння, спираючись на наукові знання і дослідження та беручи до уваги інтереси всіх своїх учнів.

Основними компонентами у професійній моделі освіти вчителя повинні бути:

- 1) вивчення ціннісних орієнтацій та демократичних принципів функціонування сучасного данського суспільства;
- 2) вивчення теорії педагогічної професії (педагогічних наук, дидактики та предметної дидактики, педагогічної психології, педагогічної соціології, філософії освіти та ін.) у поєднанні з ґрунтовним науковим дослідженням з метою розвитку здатності самостійно вирішувати поставлені професійні проблеми;
- 3) узгоджена практична підготовка, яка контролюється й оцінюється відповідним закладом освіти (педагогічним коледжем);
- 4) поглиблене вивчення певного числа академічних дисциплін, що відповідають шкільній програмі та контекстне застосування предметних знань у процесах навчання, викладання та учіння;
- 5) інтеграція повного обсягу набутих предметних знань з теорією та практикою педагогічної професії [2].

З точки зору організації навчального процесу, професійна освіта вчителя в данському педагогічному коледжі має паралельну структуру (схема 1.5)

Згідно з сучасною *динамічною концепцією* педагогічної освіти, вивчення методології, предметних дисциплін, педагогічних наук та проходження педагогічної практики відбувається паралельно. Більша частина навчальних дисциплін організована у формі блоків. В основу побудови програмних блоків підготовки вчителів покладено модульний принцип. У межах кожного блоку деякі дисципліни вважаються обов'язковими для всіх, а інші обираються відповідно до бажань студента (так звана *модульна концепція*).

Паралельна структура навчального процесу в педагогічному коледжі Данії

Підкреслимо, що спершу започаткований у загальнопрофесійній моделі освіти вчителя в Данії, модульний принцип побудови навчальних програм почав сьогодні використовуватись і в академічній моделі. Розробка модулів з усіх предметів навчального плану дозволяє тією чи іншою мірою уніфікувати структуру навчального процесу і в педагогічних коледжах, і на педагогічних відділеннях університетів.

Потрібно підкреслити, що серед науковців Скандинавських країн популярною є думка про те, що коледжі освіти гальмують розвиток науково-дослідної площини педагогічної освіти. Проте, Данія, на відміну від Норвегії та Швеції, де освіта вчителя сьогодні зосереджена лише в університетах, не втілює тенденцію закриття педагогічних коледжів і залишається єдиною Скандинавською країною, яка прокладає свій власний шлях у цьому напрямі [5]. Одним з основних векторів розвитку данської системи вищої педагогічної освіти на початку ХХІ ст. став курс на зближення академічної університетської та професійної освіти вчителя у коледжі.

Можливо, у майбутньому, університетські коледжі стануть альтернативними вищими педагогічними закладами, в яких зможуть ефективно поєднатись загальнопрофесійна й академічна моделі, втілені у середньострокових та довгострокових програмах підготовки вчителів, утворивши єдину модель педагогічної освіти у цій країні.

Висновки. Отже, в результаті нашого дослідження ми можемо зробити наступні висновки:

- **базові концепції** педагогічної освіти, характерні для більшості Європейських країн включають: *традиційну і динамічну концепції педагогічної освіти*;
- *традиційна концепція* в освіті вчителя в Данії втілюється в *академічній моделі* підготовки педагогів у вищих навчальних закладах університетського рівня;
- *динамічна концепція* представлена в *загальнопрофесійній моделі* підготовки вчителів у данських коледжах освіти;
- освіту вчителя в Данії можна віднести до особистісного напрямку, характерними рисами якого стали втілення гуманістичних принципів та ідей свободи і демократії в педагогіку;
- курс на зближення академічної університетської та професійної освіти вчителя в коледжі став одним з основних векторів розвитку данської системи вищої педагогічної освіти на початку ХХІ ст.

Проведений аналіз загальних концепцій розвитку системи освіти вчителя в Данії є лише частиною комплексного вивчення домінуючих та інноваційних концепцій, на яких базується педагогічна освіта цієї країни та Європи в цілому. Для здійснення порівняльно-педагогічних досліджень у цьому напрямі насамперед необхідно проаналізувати цілий ряд проблем, пов'язаних зі змістом, формами, методами і сучасними технологіями підготовки вчителів у вищих навчальних закладах демократичної Данії.

Література:

1. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у країнах Західної Європи в другій половині ХХ століття: Дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04. – К., 1998. – 354 с.
2. Green Paper on Teacher Education in Europe. High Quality Teacher for High Quality Education and Training: Thematic Network on Teacher Education in Europe / [F. Buchberger, B.P.Campos, D.Kallos, J.Stephenson (eds)]. – Umea: Fakultetsnamnden for lararutbildning, Umea universitet, 2000. – 98 p.
3. OECD. University education in Denmark / Organisation for Economic Co-operation and Development. – Paris: OECD Publishing, 2005. – 226 p.
4. Pædagogiske modeller. Pædagogiske mål. Målanalyse og målvurdering (Educational models. Educational objectives. Analysis and Assessments of Objectives) / [Eds. F. Rasborg, P. Mylov, P. Schultz Jørgensen]. – Copenhagen: Munksgaard, 1971. – 317 p.
5. Rasmussen J. Nordic Teacher Education Programmes in a Period of Transition: The End of the Well-established and Long Tradition of ‘Seminarium’-based Education? / Jens Rasmussen // Brian Hudson and Pavel Zgaga (eds): Teacher education Policy in Europe: a Voice of Higher Education Institutions. – Umea: University of Umea, Faculty of Teacher Education, 2008. – P. 325 – 345.
6. Weber K. The pedagogues’ competencies: professional learning between past experience and future orientations / Weber Kirsten (ed): Experience and discourse: theorising professions and subjectivity. – Frederiksberg: Roskilde University, 2001. – P.123-139.
7. Wenestam Claes-Göran. A professional Activity. Education of Student Teachers into a Professional Role // Lindgren, Ulla (ed): A Nordic Perspective on Teacher Education in a time of Societal Change: contributions from a Nordic conference that focused on the professional teacher role. – Umea: University Publ., 2006. – P.77-95.
8. Willumsen J. New managerialism in teacher education – professionalisation or re-professionalisation? On the latest developments in teacher education in Denmark.// Sander T. (ed): New flexibilities in teacher education?: papers of a symposium of TNTEE subnetwork A at the ECER in Frankfurt, September 1997. – Thematic Network on Teacher Education in Europe – TNTEE publ. – 1998. – Vol.1, №2. – P. 61-69.

В статъе исследуются общие концепции подготовки учителя средней школы в высших учебных заведениях Дании. Автор анализирует существующие концепции организации педагогического образования в университетах и колледжах Дании, классифицирует их и предоставляет их характеристику.

The article deals with the research of teacher education general concepts in educational environment of modern Denmark. The author analyses present concepts of teacher education organization in universities and colleges of Denmark, classifies them into two broad categories and characterizes them.

УДК 378.147- 054.6(430):172.4

Сулима О. В.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Стаття розкриває особливості інтернаціоналізації навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах ФРН. Автор характеризує освітнє середовище європейської країни та розглядає умови вступу та навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах Німеччини .

Постановка проблеми. Федеральний уряд Німеччини спільно з представниками провідних промислових компаній спрямовують свої дії на покращення